

Månadsbrev till Ekumeniska Kommuniteten i Bjärka-Säby

1 november 2012

Kära systrar och bröder,

Intrycken är många och djupa efter den gångna helgens Höstmöte på Bjärka-Säby. För sjunde gången hölls det så kallade 19-39-mötet, arrangerat av tidskriften Pilgrim med "unga vuxna" som målgrupp (även om inte riktigt alla hade uppmärksammat att "19-39" syftar på en specifik åldersgrupp!). Också denna gång var Höstmötet fullbokat; omkring 250 personer fyllde slottet under en intensiv helg med föredrag, samtal, gudstjänster och levande musik (se bilder på vår hemsida).

Deltagarna representerade, precis som Pilgrims läsare, en stor mångfald av traditioner och miljöer; en rikedom att värna. Den kristna gemenskapen får aldrig bli en monolitisk och likformig klubb där alla tänker, klär sig, äter och betar sig likadant. Livet vill färgrikedom och mångfald. Kyrkan är den nya mänskligheten. Höstmötets sammandragning av unga gör det påtagligt hur mångfalden skänker än mer kraft åt kyrkans stora och gemensamma gudstjänst – tidebönen och mässan – som genom sin tidlösa och slitstarka form står över både tillfälliga trender, lokala traditioner och personliga preferenser. Under mötets första kväll var det slående hur de många som fyllde kapellet, omedelbart och självklart, stämde in i *completoriet* som om de inte gjort annat i livet än bett tidegården! Det sätt på vilket denna gamla böneform har spritt sig i kristenheten – inte minst i den yngre generationen – är inte bara ett hoppfullt tecken. Tidegårdens liturgi skapar ett heligt rum för gemensam tillbedjan som inte är exkluderande, men inte heller uttryck för något slags minsta gemensamma nämnare. Det är svårt att tänka sig en andligen mer förtätad och biblisk form för bön.

Årets tema, *Möt vår hunger*, berördes i tre olika "spår": frihet, kärlek och skönhet. En profetisk ton slogs an redan i inledningsföredraget av gästtalaren, professor William T Cavanaugh, en av vår tids mest inflytelserika och aktade teologer i USA. Cavanaugh företräder en teologisk vision, andligt utmanande och starkt samhällskritisk, med eukaristin som grundmönster. I samma anda som Alexander Schmemmann hjälper han människor att se på världen och leva i den i ljuset av påskens mysterium.

Den eukaristiska visionen genomsyrar Cavanaugh's teologi och författarskap, bland annat i böcker som *Torture and Eucharist* och *Being consumed*. Han avläser och genomskådar konsumtionssamhällets "liturgi" och visar på en annan liturgi – ordet betyder "samhällstjänst" – som kan förändra världen: *att konsumera Kristus och bli konsumerad av Kristus!* I sitt inledande föredrag ställde han frågorna: "Vad är viktigast och mest verkligt – andlig hunger eller fysisk hunger? Måste vi välja mellan de två?" För alla som inte hade möjlighet att lyssna vill jag i det här brevet försöka återge huvuddragen i vad han förmedlade.

William T Cavanaugh utgick i sitt inledningsföredrag från Jesu undervisning om livets bröd i Johannesevangeliets sjätte kapitel. När Jesus ställer den föda som förgår mot den som består, innebär det inte att han kontrasterar fysisk och andlig hunger. De två är tvärtom oskiljaktiga. Jesus visar snarare på skillnaden mellan två olika slag av föda. Han vet att vi behöver verkligt, materiellt bröd för att kunna leva. Innan han talar om den föda som består, bjuder han därför folket på en måltid där bröd och fisk delas lika mellan alla.

Skillnaden består alltså inte mellan andligt och materiellt, utan mellan två olika sätt att förhålla sig till den materiella världen och allt det vi äger. Vilken är den föda som förgår? Svaret hämtar Cavanaugh från berättelsen om hur Gud förser Israels folk med manna i öknen. Brödet anlände färskt från himlen dagligen, och folket fick höra att de inte skulle samla mer än de behövde för varje dag. Men som så ofta lyssnade de inte, utan började samla på hög. De litade helt enkelt inte på att Gud skulle förse dem med vad de behövde, utan ville även trygga morgondagen. Då möglade brödet. "Den föda som förgår är illusionen att världen tillhör oss, att vi gjort oss förtjänta av vad vi har, att det är vårt och att vi kan behålla det", kommenterade Cavanaugh.

Hela världsekonomin vilar på denna illusion. Först – så tänker vi – måste rättvisa uppnås genom att var och en får det han förtjänat. Därefter kan vi ägna oss åt välgörenhet – om vi vill – men bara om det finns tydliga gränser mellan vad som är mitt och ditt. Innan vi kan ge en gåva, måste vi göra anspråk på den som vår egen, något som vi gjort oss förtjänta av. Först då kan vi – om vi vill – ge den åt andra. Detta är, framhöll Cavanaugh, den föda som förgår: den har inte tagits emot som en gåva från Gud.

Vilken är då den föda som ger evigt liv? Den består av livets bröd, med vilket Jesus identifierar sig själv. Det bröd som Gud skänker oss i ett givandets flöde som aldrig sinar, vilket fångas i ordet "alltid" när folket säger: "Herre, ge oss alltid det brödet."¹ Det är just detta bröd vi ber om i Herrens bön: *Ge oss i dag vårt dagliga bröd*. Det grekiska ord som i denna bön översätts med "daglig" – *epiousion* – är ett speciellt ord. Det anspelar på något som inte bara tas emot en gång för alla, utan igen och igen tas emot ur Guds hand. Här blir anknytningen till berättelsen om mannat i öknen belysande: det som skänker liv, och uppehåller vårt liv, är inget som vi förfogar över och har gjort oss förtjänta av, utan något vi dagligen ber om och tar emot som en gåva ur Guds hand. Det brödet är *verkligt* bröd. Gud vet att vi har fysiska behov som behöver mättas för att vi skall kunna leva, men bara om vi tar emot det vi behöver som en gåva från Gud, blir det en föda som inte förgår. "Den som kommer till mig skall aldrig hungra, och den som tror på mig skall aldrig någonsin törsta."²

Denna förståelse av Jesu undervisning i Johannesevangeliet får radikala konsekvenser. Vi begår ett misstag, menar Cavanaugh, om vi drar slutsatsen att det skulle räcka att vi är tacksamma för det bröd vi får. Tron att vårt bröd är en Guds gåva ifrågasätter gränsen mellan mitt och ditt – det var ju egentligen inte mitt från början! Israeliterna förbjöds att samla manna därför att brödet tillhörde alla. På samma sätt är det med det bröd Jesus ger: det tas emot genom att vi delar det. Här framträder den eukaristiska visionen med all tänkbar tydlighet.

¹ Joh 6:34.

² Joh 6:35.

I Johannesevangeliet ersätter Jesu utläggning om sig själv som livets bröd den plats som skildringen av den sista måltiden har i de övriga tre evangelierna. I dessa säger Jesus om brödet och vinet: *Detta är min kropp och Detta är mitt blod*. Därefter uppmanar han dem att dela det med varandra till hans åminnelse. Herrens måltid upplöser åtskillnaden mellan vad som är mitt och vad som är ditt eftersom det infogar både mig och dig i en större kropp – Kristi kropp. Detta påminns vi om varje gång vi upprepar Paulus ord när brödet bryts i eukaristin: "Eftersom brödet är ett enda, är vi fast många en enda kropp, ty alla får vi del av ett och samma bröd."³ Som Cavanaugh uttrycker det: "Vi äter Kristi kropp, och blir Kristi kropp; vi äter Kristus och äts av Kristus. Vi upptar inte bara Kristus i våra små kroppar, men vi tas upp i och assimileras av Kristi större kropp."

Det är för att vi alla är en enda kropp som det heter: "Lider en kroppsdel, så lider också alla de andra. Blir en del hedrad, så gläder sig också alla de andra."⁴ I Kristi kropp är vi alla förenade av ett enda nervsystem. Den enes hunger är den andres hunger. Men inte så att vi bara delar smärtan med andra kristna. Den kosmiske Kristus omsluter alla människor. Som Dorothy Day brukade uttrycka det: "Alla människor är potentiella lemmar i Kristi kropp." Vi kan därför inte låtsas som att "de där borta" är skilda från oss, eller att vår välgörenhet innebär att vi överför en del av vårt överflöd till dem. Att ge mat åt de fysiskt hungriga är att låta den föda som kommer från Kristus cirkulera i världen.

Den viktiga poängen här är alltså att andlig och fysisk hunger inte är två skilda saker. I dagens värld blir det uppenbart hur de två hör ihop: vad människor med mätta magar mest av allt behöver andligen, är att ge mat åt dem vars magar är tomma. Det handlar inte bara om två olika slags hunger, utan om två sorters hunger som är en spegelbild av varandra: den del av världen där matbristen är som störst är i dag rikast på andliga gåvor. Kyrkan växer så det knakar i tvåtredjedelsvärlden, medan kyrkan i den rika delen av världen håller på att förvittra.

Är det möjligt, frågar William T Cavanaugh, att botemedlet för den andliga hunger som finns hos de materiellt rika är att möta den fysiska hungern hos de behövande? Hunger, i djupare mening, är det behov vi har av varandra, ett behov som vi delar med alla människor. De som är fysiskt hungriga saknar inte bara mat, utan också ett välfungerande socialt nätverk med matproducenter som säljer till rättfärdiga priser, meningsfulla och rättvist betalda arbeten som gör det möjligt att köpa den mat man behöver och så vidare. Men även de som lider av andlig hunger har behov av andra för att komma ur den isolering där varje person eller familj lever i sin egen ombonade tillvaro, omedvetna om andras behov och okunniga om under vilka förhållanden människor i andra delar av världen tillverkar våra kläder eller skapar den elektronik vi roar oss med. Hunger handlar inte bara om vårt behov av att ta emot, den består även av vårt behov att ge. Genom att dela med oss av de gåvor Gud har gett oss förverkligar vi vår potential som människor.

Målet för denna eukaristiska vision är den förvandling av världen som inte bara går ut på att de rika ger av sitt överflöd åt de fattiga. Som en australiensisk aboriginekvinna uttryckt det i en dikt: *"Om du har kommit för att hjälpa mig, slösar du bort din tid. Men om du har kommit för att din befrielse hör ihop med min, då kan vi arbeta tillsammans."* Det är inte bara de fattiga som behöver befrielse, utan också de rika. Ordet *befrielse* antyder i sammanhanget att utmaningen är enorm. Befrielse förutsätter att den som behöver bli

³ 1 Kor 10:17.

⁴ 1 Kor 12:26.

befriad är fången. Och denna fångenskap sitter inte nödvändigtvis i yttre omständigheter utan kan bestå i vad Augustinus kallar "min egen viljas boja". I konsumtionssamhället väljer vi i regel själva vad vi blir slavar under. Vår oförmåga att se och kalla det vid dess rätta namn är just det som håller oss fångna. "Man kan inte befria någon som inte inser att han behöver befrielse", säger Cavanaugh. "Det första steget är därför insikten om att vår andliga hunger inte bara handlar om att vi behöver något *mer*, utan om att vi kanske behöver *mindre* av något."

Att "arbeta tillsammans", som kvinnan i Australien uttryckte det, är något annat än att bara fördela resurser annorlunda så att de fattiga blir en smula rikare. Målet är att skapa en ny slags ekonomi där världens resurser betraktas som gemensamma så att allas behov kan mötas. Det är denna vision som framträder i Apostlagärningarnas skildring av kyrkan i Jerusalem och som förts vidare av den monastiska rörelsen: De bröt brödet med varandra och hade allt gemensamt.

*

I ljuset av detta, menar William T Cavanaugh, måste vi i Västvärlden återupptäcka vad det innebär att praktisera *askes*. Vad lägger han då i ordet? "Med askes menar jag det frivilliga avståendet från vissa legitima ting, så som överdådig mat, sex, ekonomisk trygghet och så vidare, både i avsikt att kunna ge mer åt andra men också för att själv befrias från de distraktioner som hotar det andliga livet." Själva ordet askes betyder "träning" och har inget med självplågeri eller ett förnekande av det goda i skapelsen att göra. De första munkarnas avstående av vissa ting, såsom njutning och bekvämligheter, liksom valet att leva enkelt med få tillhörigheter och enkla matvanor, var ett sätt att befrias från sådant som distraherar, för att i högre grad kunna vara uppmärksam på Gud och varandra. Den som fastar utsätter sig för fysisk hunger i syfte att tillfredsställa den andliga hungern. Av just det skälet har kyrkan ofta rekommenderat en kortare fasta innan eukaristin tas emot. Meningen med denna fasta är att den fysiska hungern skall framhäva den andliga hunger som endast kan stillas av Kristi kropp.

Kanske kan vi bättre förstå sambandet mellan fysisk hunger och andlig hunger om vi tänker på det i termer av att bli fri från brist. Vi föreställer oss ofta att det ideala, materiellt sätt, vore en värld där människor inte saknar något, där alla har tillräckligt med mat och annat nödvändigt i livet. Vi skulle då alla vara fria från den gnagande osäkerheten över att inte veta varifrån nästa måltid skall komma. Människor behöver med andra ord befrias från jakten på mat för att kunna koncentrera sig på det högre och viktigare andliga sökande, som tycks vara en lyx för de flesta. Att vara fri från brist är, enligt detta sätt att se, att få mer. Men det finns ett annat sätt att bli fri från brist, som inte innebär att få mer men att vilja ha mindre. Det är just denna hållning som askesen vill fostra hos oss, menar William T Cavanaugh. "Att i denna mening bli fri från brist är att bli befriad från att ständigt, och oberoende av vad man redan har, vilja ha mer saker. Munkar och eremiter eftersträvar inte det asketiska livet för att lida, som om Gud vill att vi skall uppleva smärta och förnedring. Poängen med askesen är att den befriar från de begär som oavbrutet drar i våra hjärtan, distraherar oss och avlägsnar oss från det som verkligen betyder något."

Skälet till att det råder brist i världen är djupast sett att våra mänskliga begär är oändliga, de kan aldrig mättas. Oavsett hur mycket vi har kommer vi alltid att vilja ha mer. Vi lever dessutom i en värld där marknaden och reklamen ständigt vill få oss att

känna otillfredsställelse med vad vi har. Vår askes behöver inte vara lika dramatisk som den vi möter hos en del munkar och eremiter, menar William T Cavanaugh: "Det finns tusen sätt på vilka vi kan öva oss att begränsa vårt begär efter ändliga ting, så att vår hunger efter det oändliga, som är Gud, blir obegränsad."

En väsentlig slutsats i William T Cavaughns inledningsföredrag på höstmötet var att vår egen och andras befrielse från brist förutsätter att vi arbetar tillsammans, precis som aboriginekvinnan påminde om. Vi måste befrias från maktens illusion, att vi sitter inne med alla svaren och skulle kunna skapa en bättre värld om folk bara lyssnade till oss. Cavanaugh avslutade:

Askens innebär att vi lägger bort vår förkärlek för globala lösningar och istället slår följe med människor där de finns. Först när vi lär känna människor som verkliga människor med unika berättelser, kan vi veta vad de behöver. Först när vi möter människor en och en, kan vi se dem så som Kristus gjorde. Vi måste, likt Jesus, se den hungrige och törstige, den nakne, den sjuke och den fängslade. Och genom att möta Kristus i de svaga, kan vi möta Kristus i vår egen svaghet och igenkänna vår egen hunger. Endast i Kristus kan all hunger, fysisk eller andlig, bli stillad.

*

Det finns anledning att bära med sig William T Cavaughns inträngande och profetiska budskap när vi nu går in i kyrkoårets avslutande del. Det inleds varje år, under allhelgonahelgen, med vårt möte med alla dem som tecknade med trons insegel lämnat denna världen – liksom med mötet med vår egen förestående död. När den äldre andliga litteraturen ofta uppmanar oss att tänka på vår död, är det inte en bisarr och livsförnekande övning vi rekommenderas. Vad kan ge relief åt livet och fylla oss med tacksamhet över dess stora gåva, om inte tanken på döden? Och vari består energin i vår kristna tro, om inte i det hopp som sträcker sig bortom döden? Medan den kraft vi lägger på att tillfredsställa de ändliga behoven tvingar oss att tränga undan tanken på döden. Denna förträngning är sekulariseringens kärna. Ordet sekularisering kommer av latinets uttryck *saeculum*, som betyder "denna tidsålder". Sekulariseringen innebär en begränsning. När livet uppfattas som begränsat till tiden mellan födelsen och den fysiska döden, ägnas all kraft åt att få ut så mycket som möjligt av denna tid.

Meditationen över vår egen död är inte bara en påminnelse om att vår tid är begränsad. I ljuset av påskens mysterium levandegörs på nytt trons hemlighet: i dopet har vi redan lagt vår död bakom oss. Att leva som om döden inte längre "finns" är inte att leva övermodigt; det är att leva utan fruktan, att låta livet formas av tacksamhet över Guds stora gåva i Kristus Jesus. Genom evangeliet har vi befriats från dödens välde och förts in i det rike som en dag skall uppfylla hela kosmos. I eukaristin firar vi söndag efter söndag denna verklighet för att vår vardag, i ord och handling, skall fyllas av kärlek till allt skapat.

När vi under november närmar oss det heliga årets eskatologiska crescendo läser vi i vårt lektionarium alltid igenom Bibelns sista bok, Johannes uppenbarelse. Någon har beskrivit denna bok som ett "mustigt nattvardsvin". Uppenbarelsesboken är i många avseenden gåtfull, även skrämmande, och läsningen av detta profetiska epos är inte för oss att tolka och förstå i alla avseenden. För de kristna i de unga församlingarna i Mindre Asien som först fick läsa vad Johannes skrev, var det en tröstebok. Kanske räcker det

även för oss om vi från läsningen av Uppenbarelsebokens får med oss detta enda: ondskan, sorgen, smärtan och döden har ett slut, därför att Kristus "har nycklarna till döden och dödsriket".⁵


*

Till sist vill jag påminna om att 2013 års ekumeniska kalender inom kort anländer från tryckeriet. Som tidigare meddelats har vi under det gångna året arbetat med att göra vårt synaxarium fullständigt, något som återspeglas i den nya kalendern där årets alla dagar bär namn av trons vittnen. Med utgivningen av nästa års kalender har kommunitetens styrelse beslutat att erbjuda medlemmar och vänner möjligheten att prenumerera på vår kalender. Det innebär att vi kan få den hemsänd med post innan första advent, samtidigt som det blir enklare för oss att finansiera utgivningen av kalendern om vi vet att det finns ett fast underlag av prenumeranter från år till år.

För dig som vill prenumerera på den ekumeniska kalendern är kostnaden 55 kr inklusive porto. Prenumerationen är då fortlöpande, men kan givetvis avslutas när man själv så önskar. Om du önskar få kalendern hmesänd, beställ gärna en prenumeration omgående på info@ekibs.se. Vi tror och hoppas att många vill ta vara på denna möjlighet.

Med denna hälsning när hösten långsamt övergår i vinter och vi även söderut känt nypen från de första frostnätterna, förenar jag mig med er alla i bönen om att Andens låga skall brinna i våra hjärtan och värma den värld som behöver Guds rike.

Er i Kristus alltid förbundne,

A handwritten signature in black ink, appearing to be 'T. K. 11/11', written in a cursive style.

⁵ Upp 1:18.